

Näkymä – tulevaisuusdataa päätöksentekoon -hanke

Kymenlaakson ennakointinyrkin pikaennakoinnin tuloksia

Pikaennakointi menetelmänä, Kymenlaakson tilanteeseen vaikuttavia
muutosvoimia, sekä tärkeimpien muutosvoimien tarkastelua

Kujanpää Irina
27.6.2023

Sisältö

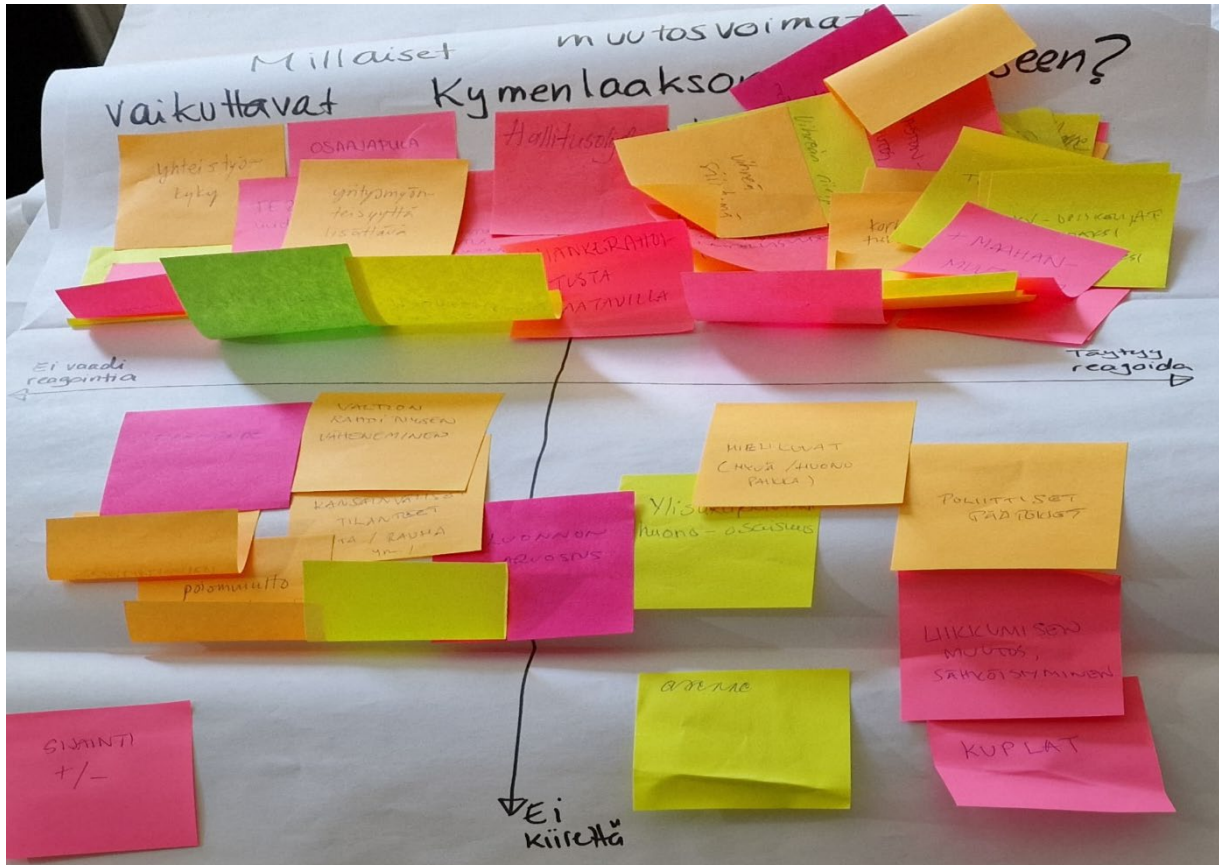
Pikaennakointi menetelmänä	2
Pikaennakoinnin vaiheet	3
Menetelmän variointimahdollisuuksia	3
Kymenlaakson tilanteeseen vaikuttavat muutovoimat	4
Kiireellisyysluokitus 1: Muutosvoimien top 10	4
Kiireellisyysluokitus 2	4
Kiireellisyysluokitus 3	4
Kiireellisyysluokitus 4	5
Kiireellisyysluokitus 5	5
Tärkeimpien muutovoimien tarkastelua	6
Ilmastonmuutos, vihreä siirtymä, energiamurros	6
Vetytalous	6
Lähivuosikymmenien osaamisvaje	7
Pikaennakoinnin tulosten arviointia	8

Kymenlaakson ennakointirykin 17 jäsentä työskenteli perjantaina 9.6.2023 pikaennakoinnin parissa. Mukana oli osallistujia 11 eri organisaatiosta: Cursorilta, Edukosta, Ekamilta, Kaakkois-Suomen ELY-keskuksesta, Kaakkois-Suomen TE-toimistosta, Kymenlaakson Hyvinvointialueelta, Kymenlaakson Kauppakamarista, Kymenlaakson Korkeakouluyhdistyksestä, Kymenlaakson liitosta, Kymen Yrittäjistä sekä Xamkilta. Työskentelyn avulla kartoitettiin tilannekuvaa siitä, millaisia muutosvoimia on tällä hetkellä käynnissä ja vaikuttamassa Kymenlaakson tilanteeseen.

Pikaennakointi menetelmänä

Pikaennakoinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä noin tunnissa toteutettavaa, tulevaisuuteen vaikuttavia muutosvoimia tarkastelevaa kolmivaiheista menetelmää. Menetelmän tavoitteena oli nopean tarkastelun kautta luoda tilannekuvaa sekä löytää käytännön toimenpiteitä edistettäväksi.

Menetelmää kokeiltiin nyt ensimmäistä kertaa. Se kehitettiin vastaamaan Kymenlaakson ennakointiryhmästä tullutta toivetta, jonka mukaan tarvitsimme pidempiaikaisten ennakointitoimien rinnalle myös tulevaisuustilannekatsauksen tyyppistä pikaennakointia. Menetelmä kehitettiin ja sitä kokeiltiin Näkymä – tulevaisuusdataa päätöksentekoon -hankkeen toimenpiteinä.

Kuva 1. Pikaennakoinnissa käytetty nelikenttäpohja. Kuva: Irina Kujanpää

Pikaennakoinnin vaiheet

1. Alueeseen vaikuttavien muutosvoimien tunnistaminen (5 + 10 minuuttia)

Tehtävänä oli kirjoittaa post-it lapuille muutosvoimia, jotka vaikuttavat Kymenlaakson tilanteeseen. Ensin jokainen työskenteli itsenäisesti.

Itsenäisen työskentelyn jälkeen osallistujat kerääntyivät pieniksi ryhmiksi. Ryhmissä käytiin läpi ensimmäisen vaiheen ideat ja jatkettiin keskustelua uusia aiheita etsien. Tavoitteena oli kirjata ylös kaikki ajatukset siitä, mikä kaikki voisi alueen tilanteeseen vaikuttaa.

2. Muutosvoimien priorisointi (10 + 10 min)

Priorisointivaiheessa löydetty muutosvoimat jaoteltiin nelikenttään, jossa niitä arvioitiin 2 muuttujan mukaan: kuinka vahvaa reagointia muutosvoimat vaativat ja kuinka kiire tällä reagoinnilla on. Käytännössä tämä toteutettiin niin, että jokainen pääsi vuorollaan laittamaan yhden tai kaksi lappua taululle kerrallaan. Jos lappuja oli enemmän, pääsi muitakin laittamaan mukaan menemällä uudestaan jonon päähän ja odottamalla uutta vuoroaan. Käytännössä suurin osa lapuista löysi tiensä kiireellistä reagointia vaativalle kentälle.

Kun laput oli järjestelty nelikentälle, poimittiin kiireellisimpien ja eniten reagointia tarvitsevien aihealueiden puolelta kymmenisen aihealuetta tarkempaan priorisointiin. Priorisointi tehtiin vertailemalla kerrallaan kahta eri muutosvoimaa toisiinsa. Osallistujat saivat huutoäänestyksellä päättää, kumman kokevat tärkeämmäksi aihealueeksi. Kun yksi pari oli käsitelty, verrattiin tärkeämmäksi koettua seuraavaan aihealueeseen. Näin jatkettiin, kunnes kolme tärkeimmäksi äänestettyä aihealuetta erottuivat joukosta selkeästi. Näiden kolmen lisäksi muita aiheita ei laitettu tarkkaan tärkeysjärjestykseen.

3. Tärkeimpien muutosvoimien lähempi tarkastelu (20 + 5 min)

Kun osallistujien kanssa päästiin yhteisymmärrykseen siitä, mitkä kolme aiheetta ovat tärkeimpiä, tarkasteltiin niitä pienryhmissä vielä tarkemmin. Kolme ryhmää sai kukin yhden aihealueen keskusteltavakseen. Ryhmät pyrkivät tunnistamaan ja kirjaamaan ylös, mitkä ovat aiheeseen liittyviä selkeimpiä uhkia ja mahdollisuuksia sekä mitä toimenpiteitä kyseisen muutosvoiman takia nyt tarvitaan.

Lopuksi jokaiselta ryhmältä jaettiin muille osallistujille, mikä oli heidän ryhmänsä tärkein huomio aiheeseen liittyen.

Menetelmän variointimahdollisuuksia

Jatkossa menetelmään voisi lisätä priorisointivaiheen yhteyteen arvioinnin siitä, ovatko toimenpiteet tärkeimpien reagointia vaativien muutosvoimien suhteen jo riittävällä tasolla vai pitäisikö aiheetta tarkastella tarkemmin. Silloin tarkasteltaviksi muutosvoimiksi valikoituisivat paremmin ne, joihin ei ole vielä reagoitu. Jos taas haluaa innovatiivisia ajatuksia tarvittavista toimenpiteistä, voi tarkasteluvaiheeseen ottaa kaksi erilaista aiheetta yhdistettäväksi.

Kymenlaakson tilanteeseen vaikuttavat muutosvoimat

Muutosvoimista valittiin erikseen kymmenen tärkeimmäksi koettua muutosvoimaa. Muut muutosvoimat on jaoteltu reagoinnin tärkeyden ja kiireellisyyden mukaan neljään seuraavaan kiireellisyysluokkaan.

Kiireellisyysluokitus 1: Muutosvoimien top 10

Kiireellisintä reagointia vaativat muutosvoimat, joista 3 tärkeintä on valittu vielä erikseen. Näitä kolmea tarkastellaan tarkemmin raportin viimeisessä osassa.

1. **Ilmastonmuutos, vihreä siirtymä, energiamurros** (maakunnan luontoarvot tärkeitä, luonnon arvostus, teollinen kehitys)
2. **Vetytalous**
3. **Lähivuosikymmenien osaamisvaje** (Väestön ikääntyminen, mukaan lukien yrittäjät, eläköitymiset, osaajien poismuutto, uudet osaamisvaateet)
 - Inflaatio ja liike-elämän epävarmuus
 - Yhteistyö monella tasolla
 - Akkuteollisuus ja sen tuomat mahdollisuudet
 - Työn tekemisen murros
 - Nato (uusi muutos, Venäjä)
 - Maailmantilanne, maailman kriisit (esim. ruokaturvallisuus, huoltovarmuus, pakolaiset, Ukrainan sota, vienti, tuonti)
 - Elintarvikekeskittymä

Kiireellisyysluokitus 2

- Väestönkehitys, väestön vanheneminen
- Uusien työpaikkojen saaminen
- Venäjän raja ei ole enää mahdollisuus
- Tarvitaan hyvää hallintoa (kaupungit kilpailevat keskenään)
- Korkeakoulutukseen pitää panostaa
 - oikeiden koulutuspaikkojen lisääminen
- Uusia matkailuideoita ja yleisöjä saatava
- Puolustusvoimat, puolustusteollisuus
- Tekoäly, digiähky
- Kansainväliset opiskelijat työvoimaksi ja muuttovoitoksi
- Maahanmuuttajat

Kiireellisyysluokitus 3

- Mielikuvat alueesta, lähiseudun ja aitouden arvostus
- Poliittiset päätökset
- Kuplat

- Asenne
- Ylisukupolvinen huono-osaisuus
- Liikkumisen muutos, sähköistyminen

Kiireellisyysluokitus 4

- Hallitusohjelma
- Hankerahoitusta saatavilla
- Yritysmönteisyyttä lisättävä
- TE2024-uudistus
- Osaajapula
- Yhteistyökyky
- Yliopistokoulutus maakuntaan
- Työelämän murros
 - Etätö, työn paikkattomuus, työaika, muun elämän yhteensovitus ja niin edelleen
- Työvoiman saatavuus
- Venäjän puun tuonnin loppumisen vaikutukset metsäyhtiöihin ja sitä kautta työllisyyteen
- Naton tarjoamat mahdollisuudet

Kiireellisyysluokitus 5

- Maantiede, sijainti (+/-)
- Valtion rahoituksen väheneminen
- Kansainväliset tilanteet (sota, rauha, yms.)
- Väestön vähenemiseen sopeutuminen
- Poismuutto, muuttotappio
- Logistiikan ja sataman tilanne

Kuva 2. Ennakointirykin pikaennakointi toteutettiin ulkoilmassa. Kuva: Irina Kujanpää

Tärkeimpien muutosvoimien tarkastelua

Ilmastonmuutos, vihreä siirtymä, energiamurros

Muutosvoimia priorisoitaessa vihreä siirtymä ja siihen liittyvät aiheet nousivat hyvin selkeästi tärkeimmäksi ja kiireellisimmän reagoitavaksi asiaksi. ”Ilman luontoa meillä ei ole mitään muutakaan” oli vahva perustelu tälle näkemykselle. Vihreä siirtymä voi kuitenkin tarjota alueelle uusia mahdollisuuksia elinvoiman kasvattamiseen ja työpaikkojen lisäämiseen. Avaukset akkuteollisuuden suhteen ovat jo hyvä esimerkki tästä. Tarvitaanko ensin kuitenkin selkeämpi yhteinen visio ja tiekartta siitä, millainen voisi olla kestäviä ratkaisuja rakentavan Kymenlaakson teollinen tulevaisuus? Mihin muihin, kuin akkuihin, kiertotalouteen tai muihin jo tiedossa oleviin mahdollisuuksiin voisimme tarttua? Tarvitsemme ennakointia voidaksemme etsiä tulevaisuuden mahdollisuuksia, mutta myös yhteisiä näkemyksiä siitä, mihin suuntaan koulutusta, kehittämistoimia ja niiden rahoitusta tulisi suunnata.

Uhkia	Mahdollisuuksia	Tarvittavat toimenpiteet
<ul style="list-style-type: none"> • ollaan myöhässä • reagointi on riittämätöntä • veden nousu • kuivuus • viljelytalouden muutokset • energiakriisi → hintojen nousu 	<ul style="list-style-type: none"> • vihreät innovaatiot • TKI-toiminta • teollisuuden kestävä tuote • Vety- / aurinkovoima • uusteollistuminen • luontoarvoihin herääminen • vahva oppilaitosyhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> • koulutuksen ja työelämän yhtenäistäminen • kehittämishankkeet + EU-rahoitus • ennakointi ja yhteistyö • TKI

Vetytalous

Vetytalouden osalta suurimmaksi haasteeksi koettiin, että meillä ei vielä oikeasti ole riittävästi tietoa aiheesta voidaksemme edes arvioida sen vaikutuksia alueelle. Tärkein toimenpide on siis ymmärryksen lisääminen.

Uhkia	Mahdollisuuksia	Tarvittavat toimenpiteet
<ul style="list-style-type: none"> • varastointi? • Siirto? • asiantuntijavaje 	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisuna moneen asiaan 	<ul style="list-style-type: none"> • infrainvestoinnit • Osaamisen kouluttajat • tutkittua tietoa lisää • yhteistyön ylläpito

Lähivuosisikymmenien osaamisvaje

Väestön ikääntymisen vaikutukset tulevat näkymään erityisesti Kymenlaaksossa hyvin vahvasti. Kun tähän yhtälöön lisätään maakunnan väestön väheneminen, tarvitsemme todellakin nopeasti uusia ratkaisuja siihen, millaisiin toimin pyrimme pitämään maakuntaa elinvoimaisena

Uhkia	Mahdollisuuksia	Tarvittavat toimenpiteet
<ul style="list-style-type: none"> • Osaajavaje • koulutusvaje - ei koulutustarjontaa • huoltosuhde 	<ul style="list-style-type: none"> • seniorien kulutuspotentiaali • uudet liiketoimintamallit 	<ul style="list-style-type: none"> • omistajanvaihdosten fasilitointi • työuraa tukevat, joustavat koulutusmahdollisuudet • työperäinen maahanmuutto • vetovoimainen alue, pitovoima? • Tehokotouttaminen

Kuva 3. Ennakointirykin edustajia pikaennakoinnin jälkeen. Kuva: Mia Hämäläinen.

Pikaennakoinnin tulosten arviointia

Pikaennakoinnin tulokset riippuvat vahvasti siitä, kuinka laaja näkemys osallistujajoukolla on aiheesta, sekä kuinka syvällisesti osallistujat tuntevat aiheita. Koska ennakoitinyrkki koostuu eri organisaatioista ja erilaisista tehtävistä tulevista ihmisistä, saatiin muutosvoimia kerättyä näinkin nopeassa tahdissa kymmenittäin ja tarkastelu oli laaja-alaista.

Tärkeimpien muutosvoimien tarkempi tarkastelu uhkien, mahdollisuuksien ja tarvittavien toimenpiteiden suhteen jäi lyhyen työskentelyajankin takia hieman pinnalliselle tasolle. Koska tavoitteena oli kuitenkin luoda nopeaa tilannekuvaa Kymenlaakson tulevaisuuteen vaikuttavista asioista, on tämäkin tarkastelun syvyys riittäväällä tasolla. Tarkempi toiminnan tarpeiden tarkastelu vaatii enemmän aikaa sekä aiheeseen perehtyneiden asiantuntijoiden kuulemista.

Menetelmän avulla saatiin luotua yhteistä käsitystä siitä, minkä suuntaisia toimenpiteitä alueella tarvitaan. Pikaennakointi voisi olla jatkossakin toimiva työkalu juuri sen tarkastelemiseen, ovatko alueella tehtävät toimenpiteet oikeansuuntaisia vai tulisiko jonkin asian suhteen reagoida sen hetkistä tilannetta vahvemmin. Menetelmä voisi toimia hyvin ajoittaisena tilannekatsauksena, jota toistetaan vuosittain tai useamminkin.